

چرخه مد در ایران

حسین مهربانی فر

www.ketab.ir

فهرست مطالب

۱.....	سخن ناشر
۳.....	پیشگفتار
۷.....	مقدمه
۱۱.....	کلیات

فصل نخست: صنعت فرهنگی مد، خلاقیت، هویت و فرهنگ

۱۷.....	مقدمه
۱۸.....	مفهوم مد
۲۵.....	مقدمه‌ای بر صنایع فرهنگی و خلاق
۳۴.....	صنعت خلاق مد
۳۵.....	خلاقیت، فرهنگ و مد
۴۴.....	مد، هویت و فرهنگ
۵۲.....	نظریه‌هایی در نسبت مد، هویت و فرهنگ
۵۲.....	جورج زیمل؛ مد، دیالکتیک تقلید و تمایز
۵۳.....	تورستین ویلن؛ مد و تن‌آسایی تظاهری
۵۶.....	پیر بوردیو؛ مد و هویت طبقاتی
۵۸.....	بارنارد و فیسک؛ مد و ساخت و نمایش خلاقانه هویت
۵۹.....	اروینگ گافمن؛ نمایش خود در زندگی روزمره
۶۱.....	آنتونی گیدنز؛ بدن به مثابه پروژه‌ای بازتابانه از هویت

۶۳.....	رولان بارت؛ مد به مثابه نظام نشانه‌ای.....
۶۶.....	دلالت‌های هویتی فرهنگ اسلامی- ایرانی در مد لباس.....
۶۷.....	چیستی و مبانی هویت فرهنگی اسلامی- ایرانی.....
۷۱.....	اصول و شاخص‌های فرهنگ اسلامی- ایران در پوشش بدن.....
۷۳.....	اصول بنیادین رویکرد توحیدگرای اسلامی- ایرانی در سبک پوشش بدن.....
۷۵.....	ارزش‌ها، هنجارها و قواعد کلی لباس اسلامی- ایرانی.....
۸۱.....	قیح مصرف‌گرایی (پرهیز از مصرف تظاهری).....
۸۷.....	جمع‌بندی.....

فصل دوم: چرخه مد؛ مبانی، نظریات و دیدگاه‌های رایج

۹۱.....	مقدمه.....
۹۲.....	چیستی چرخه مد.....
۹۸.....	تبیین نظری چرخه مد.....
۹۹.....	نظریه رخنه (نشت) به پایین.....
۱۰۰.....	مدل رفتار جمعی هربرت پلومر.....
۱۰۲.....	نظریه شش مرحله‌ای جامع مد.....
۱۱۲.....	جمع‌بندی.....

فصل سوم: چرخه مد لباس در ایران

۱۱۳.....	مقدمه.....
۱۱۴.....	روند مطالعه چرخه مد لباس.....
۱۱۸.....	وضعیت مد لباس از طراحی و تولید تا توزیع.....
۱۱۸.....	مطالعه و تحلیل مصاحبه‌ها و اسناد دیداری شنیداری.....
۱۴۲.....	مطالعه اسناد مکتوب (پژوهش‌های پیشینی).....
۱۴۵.....	وضعیت مصرف مد.....
۱۴۵.....	مطالعه و تحلیل اسناد.....
۱۴۸.....	مطالعه و تحلیل مصاحبه‌ها.....
۱۴۹.....	مقوله‌بندی.....
۱۵۱.....	تفسیر نتایج.....
۱۵۶.....	تحلیل وضعیت چرخه مد لباس.....
۱۵۷.....	وضعیت طراحی.....
۱۶۰.....	وضعیت تولید.....
۱۶۴.....	وضعیت توزیع.....
۱۶۸.....	وضعیت مصرف.....
۱۷۳.....	جمع‌بندی.....

فصل چهارم: نتیجه‌گیری

۱۹۴.....	پیشنهادهای و راهکارها
۱۹۹.....	سامان‌دهی اقتصاد سیاسی مدل‌های اسلامی - ایرانی
۲۰۳.....	فهرست منابع

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات با هدف رفع نیازهای پژوهشی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، نزدیک به دو دهه است که با رویکرد مسئله‌محوری به دنبال شناخت مشکلات حوزه فرهنگ و هنر، شناسایی قابلیت‌ها و ظرفیت‌ها و ارائه راهبردها و راهکارهای مناسب برای حل مشکلات و نیز توسعه قابلیت‌ها در مسیر تعالی فرهنگی کشور است.

این پژوهشگاه، با سه پژوهشکده فرهنگ، پژوهشکده هنر و پژوهشکده ارتباطات در تعامل و همکاری با صاحب‌نظران و اندیشمندان حوزه فرهنگ و هنر، ضمن اجرا و نظارت بر طرح‌های پژوهشی مورد نیاز، اقدام به برگزاری نشست‌ها، همایش‌های علمی، جلسات نقد و گفتگو و نیز جشنواره پژوهش فرهنگی سال می‌نماید.

علاوه بر این، دفتر طرح‌های ملی پژوهشگاه نیز، به‌عنوان متولی انجام مطالعات فرهنگی و اجتماعی در سطح ملی، ضمن اجرای نظرسنجی‌های مورد نیاز، به اجرای پیمایش‌های ملی نظیر پیمایش ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان؛ مصرف کالاهای فرهنگی؛ سواد رسانه‌ای؛ وضعیت فرهنگی، اجتماعی و اخلاقی جامعه ایران و سنجش سرمایه اجتماعی کشور اقدام می‌نماید.

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، تلاش دارد تا مجموعه دستاوردهای

پژوهشی خود را با هدف تحقق عدالت فرهنگی و دسترسی همه پژوهشگران و سیاست‌گذاران فرهنگی کشور، منتشر نماید. از این رو انتشارات پژوهشگاه طی مدت فعالیت خود تاکنون، آثار پژوهشی متعدد و متنوعی را در قالب «کتاب»، «گزارش پژوهش»، «گزارش نظرسنجی» و «گزارش راهبردی» منتشر کرده است. پژوهشگاه همچنین، انتشار فصلنامه علمی پژوهشی «مطالعات فرهنگ ارتباطات» و نیز چاپ آثار برگزیده جشنواره فرهنگی سال را در کارنامه خود دارد.

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، ضمن استقبال، تعامل، همکاری و همفکری با استادان، نخبگان و پژوهشگران حوزه فرهنگ، هنر و رسانه، امیدوار است با انتشار دستاوردهای پژوهشی خود بتواند به «مرجع پژوهش» در حوزه فرهنگ و هنر ایران و نیز پایگاهی برای اندیشمندان و دلسوزان این عرصه تبدیل شود.

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات

پیشگفتار

پدیده‌ مد که بسیاری از اندیشمندان آن را در پیوند با ظهور مدرنیته و تحولات فرهنگی - اجتماعی آن و در ارتباط و همگام با اهمیت یافتن مسئله بدن در سده بیستم میلادی می‌دانند، امروزه به عنوان یکی از صنایع پُرطرفدار فرهنگی در عرصه‌های مختلف سبک زندگی انسان مدرن ظهور و بروز یافته است؛ و در این میان مهم‌ترین، مشهودترین و شاخص‌ترین عرصه تجلی آن را می‌توان پوشاک و آرایش بدن دانست. دنیای مد، به‌ویژه مد لباس، دنیایی پیچیده و چندوجهی است که بازیگران متعددی در آن نقش‌آفرینی می‌کنند؛ و سیستم‌ها و نهادهای مختلف اجتماعی را به خدمت گرفته است و در نسبت با خود درگیر و فعال می‌کند. چه اینکه مد در عین برخورداری از سرشتی فرهنگی و هنری، ماهیتی صنعتی و اقتصادی و همچنین کارکردی سیاسی نیز دارد و از همین روست که از زوایای مختلف قابل مطالعه و بررسی است؛ آن‌چنان‌که تنوع و تعدد مطالعات حوزه مد، خود گواه بر این مدعاست.

پیچیدگی و چندوجهی بودن مد ضمن آنکه ضرورت مطالعه و شناخت دقیق سازوکار آن را برای ما آشکار می‌سازد، دشواری چنین مطالعه و شناختی را نیز یادآور می‌شود. اهمیت چنین شناختی زمانی بیشتر جلوه می‌کند که نقش مد را همچون معماری تابلویی در نظر آوریم که حکایتگر

هویت فرهنگی جوامع است و صریح‌ترین پیام‌ها را در مورد زمینه و بافت فرهنگی- اجتماعی خود و تغییرات و تحولات آن منتقل می‌کند. پُر واضح است که مد در تأثیر و تأثر جدی نسبت به بافت و زمینه فرهنگی- اجتماعی خود قرار دارد؛ به گونه‌ای که هم بازتاب جامعه و فرهنگ است و از تغییرات و رخداد های آن تأثیر می‌پذیرد و هم بر روند و سرعت تغییرات فرهنگی- اجتماعی جوامع اثرگذار است؛ و همین امر مطالعه سازوکار آن را در جوامع کهن و در حال‌گذاری چون ایران که تاریخ آن گویای پیشینه و ظرفیت‌های شگرف فرهنگی تمدنی است، بیش از جوامع نوپدید و مدرن ضروری می‌سازد؛ به‌ویژه زمانی که مد را به‌عنوان یک ابزار فرهنگی- اقتصادی تسهیلگر در بسط نمادین گفتمان غرب مدرن و کمک به توسعه امپریالیسم فرهنگی غرب با مظاهر گسترده آن موردنظر قرار دهیم.

کتاب حاضر با توجه به این مهم و دغدغه فهم فرایند گردش مد لباس و روند ظهور و افول آن از رویکرد مسئله‌شناسی وضعیت موجود نگاشته شده است. این اثر، درواقع، برگرفته از بخشی از رساله دکتری مؤلف است که ارزیابی انتقادی چرخه مد لباس در جامعه ایران را موردتوجه قرار داده و تلاش کرده است که با واکاوی مبانی، نظریات و ادبیات تخصصی موجود، به‌ویژه طرح مبانی هویت اسلامی- ایرانی و دلالت‌های آن در سبک پوشش و آرایش بدن، به مطالعه و ارزیابی وضعیت موجود چرخه مد لباس در ایران و احصای شبکه مسائل و مشکلات آن بپردازد تا درنهایت، بتواند تصویری کلی از این چرخه در عین پیچیدگی آن به دست دهد.

امید است که این اثر راهگشای علاقه‌مندان، سیاست‌گذاران و فعالان حوزه مد لباس برای شناخت هرچه‌بیشتر مبانی، ادبیات، مسائل و مشکلات آن باشد و سرآغاز و مقدمه مناسبی برای پژوهشگران و محققان حوزه مد لباس برای عمق‌بخشی، تکمیل و ارتقای مطالعات تخصصی آن به حساب آید.

۱. رساله دکتری با عنوان «ارزیابی انتقادی فرایند گردش مد لباس در جامعه ایران و ارائه سیاست‌های مطلوب رسانه‌ای»، استاد راهنما: دکتر عماد افروغ، استاد مشاور: دکتر محمدحسین هاشمیان، دانشگاه باقرالعلوم علیه‌السلام (دی‌ماه ۱۳۹۶).

در نهایت، لازم می‌دانم تشکر کنم از: مساعدت‌های دکتر عماد افروغ که نه تنها در نگارش رسالهٔ دکتری با انتقال نظرات و ایده‌های خود راهنما و راهگشای اینجانب بودند، بلکه این اثر را نیز مشمول لطف و عنایت خود قرار دادند؛ همچنین از «پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات»، به‌ویژه پژوهشکدهٔ هنر و خانم دکتر یاسینی به دلیل بذل توجه و حمایت از این اثر؛ و نیز تمامی صاحب‌نظران، فعالان، سیاست‌گذاران و مجریان حوزهٔ مد لباس در ایران که با انتقال نظرات و تجارب زیستهٔ خود در این عرصه در شناخت هرچه بیشتر و ترسیم تصویری کلی از وضعیت موجود چرخهٔ مد لباس در کشور یاری‌بخش پژوهش حاضر بودند.